

# Lærerveiledning «Demokrati»

## Innholdsfortegnelse

---

Norge er et demokrati.....	3
To moduler: .....	3
Demokrati.....	3
Kompetansemål i samfunnsfag og samfunnskunnskap .....	3
Aktuelle kompetansemål i samfunnsfag etter 10.trinn er: .....	3
Aktuelle kompetansemål i samfunnskunnskap etter vg1/vg2:.....	4
Aktuelle kompetansemål i samfunnsfag etter 7.trinn: .....	4
Kompetansemål i historie .....	4
Aktuelle kompetansemål i historie etter VG3 og VG3 påbygg:.....	4
I klasserommet: .....	5
Anslag .....	5
Fagbegreper .....	5
Historiebevissthet .....	6
Simuleringer .....	6
<b>Oppgaver</b> .....	7
<b>Hva er et demokrati?</b> .....	7
Repetisjonsoppgaver:.....	7
Undersøk: .....	7
<b>Grunnloven</b> .....	7
Repetisjonsoppgaver:.....	7
Undersøk: .....	7
<b>Stortinget</b> .....	8
Repetisjonsoppgaver:.....	8
Undersøk: .....	8
<b>Regjering</b> .....	8
Repetisjonsoppgaver:.....	8
Undersøk: .....	8
<b>Sametinget</b> .....	9
Repetisjonsoppgaver:.....	9
Undersøk: .....	9
<b>Kommune</b> .....	9
Repetisjonsoppgaver:.....	9

Undersøk: .....	9
<b>Fylke</b> .....	9
Repetisjonsoppgaver: .....	9
Undersøk: .....	10
<b>Valgdeltakelse</b> .....	10
Repetisjonsoppgaver: .....	10
Undersøk: .....	10
<b>Medbestemmelse</b> .....	10
Repetisjonsoppgaver: .....	10
Undersøk: .....	11
<b>Norge og EU</b> .....	11
Repetisjonsoppgaver: .....	11
Undersøk: .....	11
<b>Opplysningstid:</b> .....	12
Repetisjonsoppgaver: .....	12
Undersøk: .....	12
Reflekter og diskuter: .....	13
<b>Amerikansk revolusjon:</b> .....	13
Repetisjonsoppgaver: .....	13
Undersøk: .....	13
Reflekter og diskuter: .....	13
<b>Fransk revolusjon:</b> .....	14
Repetisjonsoppgaver: .....	14
Undersøk: .....	14
Reflekter og diskuter: .....	14
<b>Menneskerettigheter:</b> .....	15
Repetisjonsoppgaver: .....	15
Undersøk: .....	15
Reflekter og diskuter: .....	15
<b>Kildeliste:</b> .....	16
Bøker: .....	16
Nettressurser: .....	16
Bilder: .....	17
Wikimedia Commons .....	17
Oppslagsverk: .....	19
<b>Medvirkende:</b> .....	21

Norge er et demokrati. Hva det vil si, og hvordan denne styreformen har utviklet seg og blitt det den er i dag, er noe av det vi skal lære om i dette læremidlet. Opplæringsloven uttrykker klart at opplæringen skal gi innsikt i kulturelt mangfold og vise respekt for den enkeltes meninger. Opplæringen skal fremme demokrati, likestilling og vitenskapelig tenkemåte. Elevene skal utvikle kunnskaper, holdninger og forutsetninger for å kunne mestre livene sine og delta i arbeid og fellesskap i samfunnet. Dette læremidlet tilbyr en grunnleggende innsikt i tema som demokrati, Storting, revolusjon og menneskerettigheter. En innsikt som på mange måter er nødvendig for å være i tråd opplæringsloven.

Demokrati er nå også et tverrfaglig tema som skal gå igjen i alle fag. Demokrati og medborgerskap krever engasjement og innsats fra enkeltmennesket. Elevene må derfor forstå sammenhengen mellom individets rettigheter og plikter. Målet er at det elevene sitter igjen med etter arbeid med dette læremidlet, er et ledd i utviklingen av evnen og kompetansen til å delta i videreutviklingen av demokratiet i Norge.

To moduler:

Læremidlet Demokrati består av fagtekster og oppgaver.

- Første del har overskriften **Demokratiet i Norge**, og tar for seg tema som for eksempel Grunnloven, Stortinget, fylke og kommune, valg og EU. Denne modulen sier noe om demokratiet slik det er i Norge i dag, og hva som ligger til grunn for hvordan landet vårt styres.
- Modul to har overskriften **Demokratiets opprinnelse**. Dette er et historisk perspektiv på demokratiets fremvekst og utvikling i Europa.

Begge moduler er delt inn i underkategorier som alle har et sett repetisjonsoppgaver, og oppgaver av typen undersøk og/eller reflekter. Til sammen kan disse få elevene inn i individuelt arbeid eller samtale om innholdet på et overordnet nivå, og de åpner for refleksjoner rundt, og dypdykk i tematikken.

Demokrati

[Demokrati \(erher.no\)](http://erher.no)

## Kompetansemål i samfunnsfag og samfunnskunnskap

---

«Demokrati» treffer flere spesifikke kompetansemål i Kunnskapsløftet 2020. Når en er ferdig, og kanskje også underveis bør man stoppe opp og gjøre en vurdering av hvordan man ligger an i forhold til disse målene. Den primære målgruppen for læremidlet «Demokrati» er ungdomstrinnet. Det er hovedsakelig i faget samfunnsfag vi når spesifikke kompetansemål fra læreplanen, men det er klart at man også når kompetansemål fra læreplan i faget tegnspråk som går på avlesning og argumentasjon. Den sekundære målgruppen for læremidlet er elever i videregående skole. Her treffer elevene i noen grad kompetansemål fra læreplanene i fagene samfunnskunnskap og historie. Læremidlet er også mulig å bruke på mellomtrinnet med noe tilrettelegging fra lærer ettersom informasjonen kan være utfordrende for mange av elevene her. Det er avanserte begreper, og lange informasjonssekvenser. Innholdsmessig treffer det likevel kompetansemål i samfunnsfag etter 7.trinn.

Aktuelle kompetansemål i samfunnsfag etter 10.trinn er:

- drøfte hvordan framstillinger av fortiden, hendelser og grupper har påvirket og påvirker folks holdninger og handlinger
- reflektere over hvordan mennesker har kjempet og kjemper for forandringer i samfunnet og samtidig har vært og er påvirket av geografiske forhold og historisk kontekst
- reflektere over hvilke aktører som har makt i samfunnet i dag, og hvordan de begrunner standpunktene sine

- beskrive trekk ved det politiske systemet og velferdssamfunnet i Norge i dag og reflektere over sentrale utfordringer

Aktuelle kompetansemål i samfunnskunnskap etter vg1/vg2:

- reflektere over hva det innebærer å være medborger, og sammenligne hvordan politiske systemer er organisert i forskjellige land og områder
- vurdere hvordan utøvelse av makt påvirker enkeltpersoner og samfunn
- gjøre rede for grunnlaget for menneskerettighetene og utforske og gi eksempler på brudd på menneskerettighetene nasjonalt eller globalt

Aktuelle kompetansemål i samfunnsfag etter 7.trinn:

- Drøfte hva likeverd og likestilling betyr for et demokrati, og utvikle forslag til hvordan man kan motarbeide fordommer, rasisme og diskriminering
- beskrive sentrale hendelser som har ført til det demokratiet vi har i Norge i dag, og sammenligne hvordan enkeltmennesker har mulighet til å påvirke i ulike styresett
- reflektere over hvordan møter mellom mennesker har bidratt til å endre hvordan mennesker har tenkt og samfunn har vært organisert

## Kompetansemål i historie

---

Innholdet i dette læremidlet er i stor grad redegjørelse av fakta. Oppgavene er både enkel repetisjon og dypdykk i ulike tema, samt refleksjon og/eller diskusjon. Det er særlig kategoriene *Undersøk og Reflekter og diskuter* som kan være aktuelle for et mer avansert og studieforberedende arbeid. Jeg vil oppfordre til å bruke litt tid på å lære elevene å bruke kildelister som utgangspunkt for å lete etter informasjon. De fleste elever velger enkle googlesøk, og finner stort sett nok informasjon på den måten. Likevel vil det i et utvidet dybdelæringsarbeid være nødvendig å gå grundigere til verks. Videregående skal være studieforberedende. Arbeid med å finne og samle kilder til større skriftlige eller muntlige oppgaver, er helt elementær kunnskap når elevene en gang skal opp på et høyere nivå. Ikke minst er kildekritisk bevissthet et kjerneelement i historiefaget, og skal derfor være en grunnstein i alt vi driver med i faget. Mange av kildene til dette læremidlet er nettstedet Store Norske leksikon. Disse vil dukke opp tidlig ved et googlesøk. Samtidig har mange av disse egne kildelister og henvisninger til faglitterære verk, og dette kan være nyttig for elevene å bli gjort oppmerksomme på. Læremidlet demokrati egner seg med andre ord godt til arbeid med tema kildebruk og kildekritikk, og ikke minst kildeføring.

Aktuelle kompetansemål i historie etter VG3 og VG3 påbygg:

- gjøre rede for tanker og ideologier som har ligget til grunn for politiske omveltninger fra opplysningstiden til i dag og vurdere betydningen av disse for menneskers muligheter til demokratisk deltakelse.
- drøfte i hvilken grad utviklingen i ulike perioder har vært preget av brudd eller kontinuitet, og vurdere hva som gjør en hendelse i fortiden betydningsfull.

# I klasserommet:

---

## Anslag

Vi er alle mer motiverte for å arbeide med emner som vi føler angår oss på en eller annen måte. Det anbefales å bruke noen minutter på å koble på forkunnskapen og sette i gang litt refleksjon hos elevene. For å få elevene litt varme i trøya og tvinge dem i gang, er presskriving og deling i par en effektiv og god læringsstrategi. Aktuelle felles refleksjonsspørsmål:

- Hva er demokrati? Hva ville vært annerledes i det norske samfunnet dersom det var et diktatur?
- Hva er ytringsfrihet? Vil ytringsfrihet si at man både kan og skal si sin mening uansett?

## Fagbegreper

Begreper er alltid en utfordrende men samtidig viktig del av samfunnsfag. Temaet demokrati er ikke et unntak fra regelen. Elevene kan ha nytte av å ha snakket om eller jobbet med begrepene i forkant. Da kan man gi dem den helt konkrete definisjonen for hvert begrep. Underveis i arbeidet med fagteorien, kan elevene godt bli tvunget til å stoppe opp, og reflektere over begrepene i kontekst. I dette læremidlet brukes disse begrepene:

Allmenn stemmerett	Adelsmann	allianse	avgift
aksjonsform	borger	domstol	demokrati
departement	diktatur	embete	EU
EØS	erklæring	enevelde	fagforening
filosof	fylke	Folkeavstemming	Flertallsregjering
forfølgelse	Folkesuverenitetsprinsippet	grunnlov	generalstenderforsamling
konvensjon	Kapital	Koloni	kommuner
koalisjonsregjering	lov/lovverk	Liberalisme	Makt
maktfordelingsprinsippet	mindretallsregjering	menneskerettighet	Makthierarki
nominasjonsmøte	nasjon	nasjonalforsamling	opplysning
opprør	politikk	plikt	parlament
Revolusjon	rettighet	Regjering	Statsminister
Statsråd	Storting	Stemmerett	Stortingspresident
samfunn	selvstendighet	stand/stender	skatt
styreform	stortingsrepresentant	sametinget	Toll
union	Uavhengighet	ytringsfrihet	

Se vedlegg for definisjoner

Flere læringsstrategier går direkte på arbeid med faglige begreper. To av disse er *En må ut*, og *Tabu*. Begge er elevaktive arbeidsmetoder som gjennomføres i læringsfellesskap. I *En må ut* settes begrepene sammen i grupper på fire. En gruppe kan for eksempel være:

Enevelde	Ytringsfrihet	Maktfordelingsprinsippet	Opplysning
----------	---------------	--------------------------	------------

Elevene skal sammen se på begrepene og avgjøre hvilket av dem som ikke «hører til» i gruppen. Oppgaven fordrer at elevene har forståelse nok for begrepene, både definisjonen og kontekst, til å kunne ta en avgjørelse på hvilket begrep som ikke passer inn. I dette eksemplet fremstår det nok som en selvfølge å plukke ut begrepet enevelde. I andre sammensetninger av begreper kan det være mer diskusjon. For eksempel:

Lov	Grunnlov	Erklæring	Konvensjon
-----	----------	-----------	------------

Her er alle begrep avtaler og/eller regler mellom parter. Man kan argumentere for at grunnlov skal ut fordi alle andre lover, regler og retningslinjer skal innrette seg etter den. Eller man kan argumentere for at erklæring skal ut, da denne handler mer om avtaler mellom parter i konflikt, mens de andre er regler og retningslinjer innenfor i en nasjon eller en samfunnsstruktur. Det er diskusjonen rundt den faglige

begrunnelsen som elevene kommer frem til sammen som er målet med et oppgaveformat som *En må ut*, ikke nødvendigvis å komme frem til et «riktig» svar.

*Tabu* ligner på sin side på brettspillet Alias, men med en tilleggsutfordring. Man velger begrep som elevene skal forklare til de andre i en gruppe. De må få resten av gruppen til å forstå hvilket begrep de prøver å forklare, uten å nevne hele eller deler av begrepet. Tilleggsutfordringen er å legge til ord/begreper som elevene heller ikke har lov til å bruke i sin forklaring. Dette avanserer oppgaven, og tvinger elevene til å se begrepene brukt på ulike måter.

## Historiebevissthet

Demokrati er et tema som egner seg godt til klassesamtale. Modul 2 handler om samfunnsorganisering i Norge i dag, og dette er jo det elevene lever. Alle har på mer eller mindre reflekterte måter, tanker og meninger om det samfunnet vi lever i. Spørsmål kan tilpasses alle nivå.

På den andre siden kan dette læremidlet utfordre etablert kunnskap, og vi kan stille spørsmål som starter med: Hva hvis? Dette er såkalt kontrafaktisk tenkning. Som lærer kan man legge frem en kontrafaktisk hypotese: Hva om Grunnloven ikke hadde blitt skrevet våren 1814? Kontrafaktisk tenkning inngår i årsakdrøfting i historie. Elevene kan gjennom denne typen arbeid nærme seg spørsmål om hvorfor noe skjer, og hva som videre må skje. Historie handler om menneskelige valg. Det er alltid handlingsalternativer. På den måten kan elevene bli bevisste sin egen rolle som historieskapende individer.

## Simuleringer

Simuleringer brukes for lite. Simuleringer er rollespill uten de store dramatiske effektene. Det handler om å sette elevene inn i en historisk situasjon, gjerne et vendepunkt i form av en større endring. Elevene får gruppevis utdelt en rolle, altså en person som blir påvirket av denne endringen. Deretter følger et sett utfordringer som elevene i sin rolle må ta stilling til. En slik arbeidsform støtter i stor grad ideen om kontrafaktisk tenkning i historie og samfunnsfag. Den viser elevene menneskets rolle i utviklingen. Dette kan også gi elevene muligheten til å erfare historie med et gitt utgangspunkt. Hver gruppes person må handle og ta stilling til hendelser med tanke på seg selv, sitt liv, sin familie og med sine forutsetninger. De sitter ikke med moderne kunnskap eller hjelpemidler. Eksempel på en simulering kan du se i læremidlet *Gråtende hender*, <https://www.erher.no/materiell/vgs-graatende-hender/webapp/>. Det er en fordel å utarbeide en simulering selv, for å tilpasse både tema og arbeidsmetode til nivå på sine egne elever. Både grunnlovsarbeidet på Eidsvoll, og fransk og amerikansk revolusjon er større hendelser som medfører endring, og som skyver historien i en litt annen retning enn den hadde før hendelsen. Derfor kan disse fint brukes som utgangspunkt for en simulering.

# Demokratiet i Norge

## Hva er et demokrati?

---

Repetisjonsoppgaver:

1. Hva betyr ordet demokrati?
2. Hvordan kan man som borger i et land være med å påvirke hvordan landet styres?
3. Hva er det motsatte av demokrati?
4. Hva er et diktatur?
5. Hva ligger i ordet politikk?

Undersøk:

Finn ut mer om demokratiets opprinnelse og utvikling.

Demokrati kan gjøres på to måter: Hva er forskjellen på direkte demokrati og representativt demokrati?

## Grunnloven

---

Repetisjonsoppgaver:

1. Hva var Danmark-Norge?
2. Unionen mellom Norge og Danmark ble etter hvert oppløst. Hva skjedde?
3. Hva skjedde på Eidsvoll i 1814?
4. Den norske grunnloven bygger på tre viktige prinsipper. Hvilke tre prinsipper er dette?
5. På hvilken måte kommer maktfordelingsprinsippet til uttrykk i den norske grunnloven?

Undersøk:

Danmark-Norge var med i Napoleonskrigene. Når og hvorfor kom Danmark-Norge med i Napoleonskrigene, hvordan utspilte krigen seg, og hva ble resultatet?

Mange menn bidro i arbeidet med Grunnloven på Eidsvoll. Lag en tidslinje for arbeidet med grunnloven på Eidsvoll fra første møte til endelig vedtak høsten 1814.

# Stortinget

---

Repetisjonsoppgaver:

1. Hva ligger i allmenn stemmerett i Norge?
2. Hvor ofte er det stortingsvalg?
3. Hvor mange representanter velges når det er stortingsvalg?
4. Hvor mange representanter på Stortinget får hvert fylke, og hvordan sikres en rettferdig representasjon fra hvert fylke?
5. Gjør rede for valgprosessen.

Undersøk:

Stortingsvalg:

- Når var forrige stortingsvalg?
- Gjør rede for resultatet ved dette valget.
- Hvilke partier var mest sentrale?
- Hvem gikk av med seieren?
- Hvilke saker synes å ha vært viktigst for det norske folk ved dette valget?

# Regjering

---

Repetisjonsoppgaver:

1. Hva vil det si å ha rent flertall ved stortingsvalg?
2. Hva er en mindretallsregjering?
3. Hva er en koalisjonsregjering?
4. Når et stortingsvalg er ferdig, hvem har da ansvaret for å danne regjering?
5. Hvilke arbeidsoppgaver har Stortingspresidenten?

Undersøk:

Når hadde Norge sist en flertallsregjering, og hvilke parti satt i denne? Finn informasjon om regjeringsperioden:

- Hvilke saker er mest kjent i denne perioden?
- Hvilke saker fikk ikke gjennomslag?
- Når og hvorfor mistet de makten?
- Hvilke(t) parti overtok?



# Sametinget

---

Repetisjonsoppgaver:

1. Når ble sametinget etablert?
2. Hvem sitter i sametinget?
3. Når er det valg i sametinget?
4. Hvem kan stemme ved valg i sametinget?
5. I hvilken by har sametinget sitt hovedsete?

Undersøk:

Hvilke saker har vært sentrale i sametinget de siste par årene? Nevn minst to, og gjør rede for innholdet i og resultatet av disse?

# Kommune

---

Repetisjonsoppgaver:

1. De mange kommunene bestemmer ikke selv hva som er deres ansvarsområder og oppgaver. De følger et eget lovverk. Hva heter dette?
2. Hvor ofte er det kommunevalg?
3. Hvem kan stemme ved kommunevalg?
4. Kommunestyret har flere oppgaver og ansvarsområder. Hvilke?
5. Fra hvor kommer kommunens inntekter?

Undersøk:

Kommuneloven er loven som sier noe om rammene for hva og hvordan kommunene skal og kan styre.

Finn frem kommuneloven på [lovdata.no](http://lovdata.no), og redegjør for noe av innholdet i denne.

# Fylke

---

Repetisjonsoppgaver:

1. Hva er et fylke?
2. Hva er fylkeskommunen?
3. Hva har fylkeskommunen ansvaret for å styre?
4. Hva er fylkestinget?

5. Hvor ofte er det valg i fylkestinget, og når foregår dette?

Undersøk:

Velg deg et fylke, og finn frem nettsiden for dette fylket. Se på hvilke områder og tjenester fylkeskommunen har ansvaret for. Her finner du gjerne mye informasjon om flere ansvarsområder. Se nærmere på ett av disse. Presenter dette område kort, og si noe om hvilke tjenester eller tilbud som finnes innenfor dette ansvarsområdet.

## Valgdeltakelse

---

Repetisjonsoppgaver:

1. Hvem har stemmerett ved valg i Norge?
2. Hvorfor er det viktig å stemme ved valg?
3. Hva er og hvordan fungerer en folkeavstemming?
4. Det finnes to måter å gjennomføre en folkeavstemming. Hvilke to alternativer er det, og hva er forskjellen?
5. Hvor mange folkeavstemminger har blitt gjennomført i Norge?

Undersøk:

Finn ut mer om minst to av folkeavstemmingene vi har gjennomført i Norge:

- Hvilken sak skulle det stemmes over?
- Når skjedde dette?
- Hva ble resultatet?
- Hvordan var selve valgprosessen?

## Medbestemmelse

---

Repetisjonsoppgaver:

1. Hva innebærer det å være medlem i en fagforening?
2. Hvis vi er uenig i noe kan vi gå til aksjon. Nevn noen eksempler på aksjonsformer?
3. Hvem kan starte en underskriftskampanje, og i hvilke sammenhenger kan dette være en effektiv aksjonsform?
4. På hvilken måte kan du få frem din mening som enkeltperson?
5. Hva er lobbyvirksomhet?

Undersøk:

Finn ut mer om en demonstrasjon eller et leserinnlegg som har fått bred oppslutning:

- Hva var saken?
- Hvordan utspilte saken seg?
- Hva ble resultatet?

## Norge og EU

---

Repetisjonsoppgaver:

1. Hva står forkortelsen EU for?
2. Hva er EU?
3. Hva er Europaparlamentet?
4. Hva står forkortelsen EØS for?
5. Hva innebærer medlemskap i EØS for Norge?

Undersøk:

Hvilke land er medlem i EU nå? Sett opp en tidslinje fra EUs opprinnelse og frem til i dag som viser hvilke år de ulike medlemslandene ble tatt opp som medlemmer.

# Demokratiets opprinnelse

## Opplysningstid:

---

### Repetisjonsoppgaver:

1. Hvilken tidsperiode blir regnet som opplysningstiden?
2. Opplysningsfilosofene var uenige i kongen skulle ha all makt. Hvilke endringer så de for seg og hvorfor?
3. Hva gjorde opplysningsfilosofene, og hvorfor ble de så viktige for å skape endring?
4. Hva syntes Europas konger og fyrster om disse nye tankene?
5. Filosofene mente at hvert menneske hadde individuelle rettigheter og frihet. Hva betød det?
6. Hva ligger i folkesuverenitetsprinsippet?
7. Hva innebærer et liberalistisk samfunnssyn?
8. Gjør rede for maktfordelingsprinsippet.
9. Hvem var Jean Jacques Rousseau?
10. Hva kjempet François-Marie Arouet Voltaire for?

### Undersøk:

1. Johan Gutenbergs trykkpresse var en viktig oppfinnelse som fikk stor betydning for opplysningstiden. Gjør rede for hvordan boktrykkerkunsten oppsto og diskuter hvorfor den ble så viktig.
2. Freden i Westfalen regnes som et startskudd for opplysningstiden. Hva var freden i Westfalen, og hvorfor settes den i så sterk sammenheng med opplysningstidens opprinnelse?
3. Vi har nevnt fire opplysningstenkere: Locke, Voltaire, Montesquieu og Rousseau. Kan du gjøre rede for flere opplysningstenkere? Gi en kort presentasjon av 1-2 personer med fokus på deres opplysningstanker.
4. Ideen om ytringsfrihet kan spores helt tilbake til antikken, men det var i opplysningstiden at ytringsfriheten ble satt i sammenheng med individet og samfunnet. Hva ligger i begrepet ytringsfrihet, og hvorfor var akkurat det så viktig innenfor det nye samfunnsynet?
5. Opplysningstidens opprinnelse og utvikling skjedde gradvis og til ulike tidspunkt i flere europeiske land. Dette skjedde parallelt med andre store forandringer på denne tiden. Hvilke sammenhenger finner du mellom opplysningstid, kolonialisme, imperialisme og industriell revolusjon?

Reflekter og diskuter:

Kan vi snakke om opplysningstid i Danmark-Norge? Hvem kan i tilfelle nevnes som foregangspersoner i denne sammenheng, og på hvilken måte kom opplysningstankene til uttrykk?

## Amerikansk revolusjon:

---

Repetisjonsoppgaver:

1. Hvor mange britiske kolonier var det i Nord-Amerika på 1600-tallet?
2. I 1756 startet en krig mellom Storbritannia og Frankrike. Hva kalles denne krigen?
3. Hva var Bostonmassakren?
4. Hva skjedde i teselskapet i Boston?
5. Hvem ble valgt som leder for koloniene da det ble krig mot Storbritannia?
6. Hvilket land fikk koloniene hjelp fra i krigen mot Storbritannia?
7. Hva skjedde 4.juli 1776?
8. Hva står forkortelsen USA for, og hva betyr det?
9. Hvordan ble makten fordelt i USA?
10. Et land i Europa begynte ganske raskt å innføre et styresett basert på tankene som rådet i USA. Hvilket?

Undersøk:

1. Det amerikanske flagget er forandret mange ganger. Finn ut og lag en kort tekst om hvordan flagget har sett ut og endret seg.
2. Rettighetene fra den amerikanske uavhengighetserklæringen skulle omfatte alle. Likevel gjaldt ikke dette urbefolkningen i Amerika og slavene fra Afrika. Finn ut og lag en kort tekst om situasjonen for en av de to gruppene i USA på midten av 1700-tallet.
3. Flere av prinsippene i den amerikanske uavhengighetserklæringen fikk stor betydning for utviklingen i Europa, også i Norge. På hvilken måte? Begrunn svaret ditt med konkrete eksempler.
4. Hvorfor skjedde Teselskapet i Boston? Hva var konsekvensene på kort og lang sikt?
5. Presenter George Washington. Trekk frem de viktigste hendelsene i hans politiske liv.

Reflekter og diskuter:

Se på den amerikanske revolusjonen som en del av en historisk utvikling. Vil man karakterisere hendelsen som brudd eller kontinuitet i denne perioden? Hva gjør akkurat denne hendelsen betydningsfull i historisk sammenheng?

# Fransk revolusjon:

---

## Repetisjonsoppgaver:

1. Hvorfor hadde den franske staten pengeproblemer på slutten av 1700-tallet?
2. I Paris tok folk til gatene for å protestere mot maktpolitikken. Hvorfor var de så misfornøyde?
3. Hva ble de tre stendene i Frankrike kalt, og hvem besto dem av?
4. Hva var generalstenderforsamlingen?
5. Hva skjedde i Paris 14.juli 1789?
6. Hva kalles det franske flagget?
7. Hva var slagordet for den franske revolusjonen?
8. Nasjonalforsamlingen ble opprettet etter opprøret og godkjent av den franske kongen. Hvilken rolle og hvilke oppgaver fikk denne nye forsamlingen?
9. Hvilke umiddelbare konsekvenser hadde opprøret i Paris?
10. Hvilket prinsipp var det aller viktigste i den nyetablerte franske Menneskerettighetserklæringen?

## Undersøk:

1. Ludvig 16 var den siste eneveldige kongen i Frankrike. Presenter Ludvig 16. Ha hovedfokus på hans liv og virke som konge.
2. Hvordan var styresettet i Frankrike det første tiåret etter avskaffelsen av eneveldet?
3. Napoleon Bonaparte kuppet makten i 1799. Hvilke likheter og forskjeller er det mellom det franske monarkiet før 1789 og styresettet under Napoleon?
4. Gjør rede for stendersamfunnet i Frankrike. Tegn opp pyramiden og få frem hvem som hadde plass innenfor hvert nivå. Var noen utelatt? Hva var relasjonen mellom stendene?
5. Giljotinen var en hyppig brukt metode for dødsstraff i Frankrike på denne tiden. Finn ut mer om bruk av giljotinen:
  - Opprinnelse
  - Utvikling
  - Kjente personer som har blitt utsatt for dødsstraff ved denne metoden.
  - Har giljotinen blitt brukt i nyere tid?

## Reflekter og diskuter:

Er den franske revolusjon en revolusjon? Begrunn svaret ditt.

# Menneskerettigheter:

---

## Repetisjonsoppgaver:

1. Uavhengighetserklæringen av 1776 var en erklæring om borgernes rettigheter, men ikke alle borgere var inkludert her. Hvem var ikke inkludert?
2. Den franske erklæringen fra 1789 var den første generelle erklæringen om menneskerettigheter. Hva omfattet denne erklæringen?
3. Hva står i den første paragrafen i den franske erklæringen?
4. Den franske menneskerettserklæringen omfattet ikke alle. Hvem var det som ikke ble inkludert i denne?
5. I hvilket år ble den norske grunnloven utformet?
6. Hva står forkortelsen FN for?
7. Når ble FN opprettet?
8. Når ble verdenserklæringen om menneskerettigheter vedtatt?
9. Hva betyr begrepet konvensjon?
10. Hva ligger som grunnlag for den norske menneskerettsloven som ble vedtatt i 1999?

## Undersøk:

1. Hva er folkerett, og hva har folkeretten med menneskerettighetene å gjøre?
2. Gjør rede for FNs opprinnelse og historie.
3. Hvordan kommer menneskerettighetene til syne i den norske grunnloven?
4. Hva er den europeiske menneskerettskonvensjonen, og hvem passer på at retningslinjene i denne blir fulgt? Hva skjer hvis man ikke følger disse retningslinjene?
5. Finn og gi eksempel på brudd på menneskerettighetene i nyere tid:
  - Hva var saken?
  - Hvordan ble den håndtert?
  - Hva ble resultatet?

## Reflekter og diskuter:

Er det en konflikt mellom menneskerettigheter og demokrati? Diskuter følgende: Ytringsfriheten er en helt sentral menneskerett. Hva da med rasistiske, diskriminerende og hatefulle ytringer? Skal man, og bør man ha rett til å ytre akkurat hva man vil?

## Kildeliste:

---

### Bøker:

The Flag Institute in Chester. «USA – Historiske flagg» i *Flagg og Riksvåpen*. London: N. W. Damm & Søn AS, 2006. Side 13-14.

Malnes, Raino (red.) & Dag Einar Thorsen (red.) *Demokrati – historien og ideene*. Oslo: Dreyers Forlag, 2015.

Middlekauff, Robert. *The Glorious Case – the American Revolution 1763-1789*. New York: Oxford University Press, 2005.

Lindqvist, Herman. *Revolusjon – Frankrikes blodige år*. Oslo: Schibsted Forlag, 2011.

Lund, Erik. *Historiedidaktikk – En håndbok for studenter og lærere*. Oslo: Universitetsforlaget, 2011.

### Nettressurser:

Hovde, Kjell-Olav, Palle Svensson & Dag Einar Thorsen. «Demokrati». Store norske leksikon 2022. [demokrati – Store norske leksikon \(snl.no\)](#). Hentet 22.11.22.

Weidling, Tor Ragnar & Magne Njåstad. «Norge under dansk styre – 1537-1814». Store norske leksikon 2022. [Norge under dansk styre – 1537-1814 – Store norske leksikon \(snl.no\)](#). Hentet 22.11.22.

Holmøyvik, Eirik. «Grunnlova». Store norske leksikon 2022. [Grunnlova – Store norske leksikon \(snl.no\)](#). Hentet 22.11.22

Mestad, Ola. «Grunnlovas historie». Store norske leksikon 2021. [Grunnlovas historie – Store norske leksikon \(snl.no\)](#). Hentet 22.11.22.

Krefting, Ellen. «Opplysningstiden». Store norske leksikon 2021. [opplysningstiden – Store norske leksikon \(snl.no\)](#). Hentet 22.11.22.

Tranøy, Knut Erik, Dag Einar Thorsen & Lars Fredrik Händler Svendsen. «John Locke». Store norske leksikon 2022. [John Locke – Store norske leksikon \(snl.no\)](#). Hentet 22.11.22.

Winther, Truls Olav & Trude Kolderup. «Voltaire». Store norske leksikon 2022. [Voltaire – Store norske leksikon \(snl.no\)](#). Hentet 22.11.22.

Berg, Ole T. & Dag Einar Thorsen. «Montesquieu». Store norske leksikon 2022. [Montesquieu – Store norske leksikon \(snl.no\)](#). Hentet 22.11.22.

Krane, Mona Mortensen (red.) & Lars Henie Barstad. *Stortinget*. [Forsiden - stortinget.no - stortinget.no](#). Hentet 22.11.22.

Sametingets nettsider: [Sametinget](#). Hentet 22.11.22.

Bogsnes, Tuva Raanes (red.) & Johan Toverud Jensen. «Norge og EU». Regjeringen.no. [Norge og EU - regjeringen.no](#). Hentet 22.11.22.

Pharo, Helge. «Den amerikanske uavhengighetserklæringen». Store norske leksikon 2022. [den amerikanske uavhengighetskrigen – Store norske leksikon \(snl.no\)](#). Hentet 23.11.22.

Østberg, Kai Peter & Kåre Tønnesson. «Den franske revolusjon». Store norske leksikon 2022. [Den franske revolusjon – Store norske leksikon \(snl.no\)](#). Hentet 23.11.22.

Strand, Vibeke Blaker. «Menneskerettigheter». Store norske leksikon 2019. [menneskerettigheter – Store norske leksikon \(snl.no\)](#). Hentet 23.11.22.



Strand, Vibeke Blaker. «Verdenserklæringen om menneskerettigheter». Store norske leksikon 2019. [Verdenserklæringen om menneskerettigheter – Store norske leksikon \(snl.no\)](#). Hentet 23.11.22.

Svendsen, Lars Fredrik Håndler & Trude kolerup. «Jean-Jacques Rousseau». Store norske leksikon 2021. [Jean-Jacques Rousseau – Store norske leksikon \(snl.no\)](#). Hentet 01.12.22.

Bilder:

München, Haus der deutschen Kunst, Hitler: Bundesarchiv, Bild 183-2004-0628-500/ CC-BY-SA 3.0

[Wikimedia Commons](#)

Demokratiet i Norge

Gustaf Cederström (1905). *Narva* [Maleri]. [File:Narva \(Gustaf Cederström\) - Nationalmuseum - 18638.tif - Wikimedia Commons](#)

Christoffer Wilhelm Eckersberg (1807). *Vor Frue Taarns Brand Natten mellem 4.-5. Sept. 1807 seet fra Landemærket* [Maleri]. [File:Gerhard Ludvig Lahde after Christoffer Wilhelm Eckersberg - Vor Frue Taarns Brand Natten mellem 4.-5. Sept. 1807 seet fra Landemærket.png - Wikimedia Commons](#)

Oscar Wergeland (1885). *Riksforsamlingen på Eidsvoll 1814* [Maleri]. [File:Eidsvoll riksråd 1814.jpeg - Wikimedia Commons](#)

Godfrey Kneller (1697). *Portrait of John Locke* [Maleri]. [File:John Locke.jpg - Wikimedia Commons](#)

Émile Bayard (1889). *Portrait of Montesquieu* [Engraving]. [File:AduC 001 Montesquieu \(1689-1755\).JPG - Wikimedia Commons](#)

Nicolas de Largillière (1724-1725). *François-Marie Arouet known as Voltaire* [Maleri]. [File:Nicolas de Largillière, François-Marie Arouet dit Voltaire \(vers 1724-1725\) -002-transparent.png - Wikimedia Commons](#)

Sámediggi Sametinget (2012). *Sametinget fra luften* [Fotografi]. [File:Sametinget fra luften II \(11644531466\).jpg - Wikimedia Commons](#)

The Council of Europe (u.å.). *Flag of Europe* [Grafisk design]. [File:Flag of Europe.svg - Wikimedia Commons](#)

David Iliff (2014). *European Parliament Strasbourg Hemicycle* [Fotografi]. License: CC BY-SA 3.0. [File:European Parliament Strasbourg Hemicycle - Diliff.jpg - Wikimedia Commons](#)

Demokratiets opprinnelse

[File:"The School of Athens" by Raffaello Sanzio da Urbino.jpg - Wikimedia Commons](#)

*Opplysningstid:*

Louis-Michel van Loo (1700-tallet). *Portrait of Louis XV of France* [Maleri]. [File:Louis XV France by Louis-Michel van Loo 002.jpg - Wikimedia Commons](#)

Anicet Charles Gabriel Lemonnier (1812). *Salon de Madame Geoffrin* [Maleri]. [File:Salon de Madame Geoffrin.jpg - Wikimedia Commons](#)

Edited by Denis Diderot and Jean le Rond D'Alembert (1751-1752). *Encyclopédie, ou dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers*. [File:Encyclopedie de D'Alembert et Diderot - Premiere Page - ENC 1-NA5.jpg - Wikimedia Commons](#)

H. Rousseau (graphic designer), E.Thomas (engraver)(1889). *J.-J. Rousseau* [Engraving]. [File:AduC 004 J.-J. Rousseau \(1712-1778\).JPG - Wikimedia Commons](#)

*Den amerikanske revolusjon:*

Nicolaes Visscher og Nicolaes Pieterszoon Berchem (1658). *Orbis Terrarum Nova et Accuratissima Tabula/ New and Very Accurate Map of the World* [Engraving].

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Orbis\\_Terrarum\\_Nova\\_et\\_Accuratissima\\_Tabula\\_by\\_Nicolaes\\_Visscher,\\_1658.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Orbis_Terrarum_Nova_et_Accuratissima_Tabula_by_Nicolaes_Visscher,_1658.jpg)

Alexander Kotzebue (1848). *Battle of Kunersdorf on 1 August 1759* [Maleri]. [File:Kunersdorff.jpg - Wikimedia Commons](#)

Paul Revere Boston (1770). *The bloody Massacre* [Engraving]. [File:Boston Massacre high-res.jpg - Wikimedia Commons](#)

N. Currier (1846). *Destruction of tea at Boston Harbor* [Litografi]. [File:Destruction of tea at Boston Harbor LCCN91795889.jpg - Wikimedia Commons](#)

Gilbert Stuart (1803). *George Washington* [Maleri]. [File:Gilbert Stuart Williamstown Portrait of George Washington.jpg - Wikimedia Commons](#)

John Trumbull (1786). *The Death of General Warren at the Battle of Bunker's Hill, June 17, 1775* [Maleri]. [File:The Death of General Warren at the Battle of Bunker's Hill.jpg - Wikimedia Commons](#)

Domenick D'Andrea (1776). *Battle of Long Island* [Maleri]. [File:Battle of Long Island by Domenick D'Andrea.jpg - Wikimedia Commons](#)

John Trumbull (1819). *Devlaracioncita Independence* [Maleri]. [File:Declaration of Independence \(1819\), by John Trumbull.jpg - Wikimedia Commons](#)

Second Continental Congress; reproduction: William Stone (4 July 1776). *American declaration of independence*. [File:United States Declaration of Independence.jpg - Wikimedia Commons](#)

Hoshie, Yaddah (3 December 1775). Version 3.0 of the Grand Union flag. [File:Flag of the United States \(1776–1777\).svg - Wikimedia Commons](#)

DevinCook (1777). U.S. flag from 14 June 1777 to 1 May 1795, "Betsy Ross flag". [File:Betsy Ross flag.svg - Wikimedia Commons](#)

Dbenbenn, Zscout370, Jacobolus, Indolences, Technion (21 August 1959). Flag of the United States (Pantone). [File:Flag of the United States \(Pantone\).svg - Wikimedia Commons](#)

Kitchin, Thomas (1797) *A General Map of the World, or Terraqueous Globe with all the New Discoveries and Marginal Delineations, Containing the Most Interesting Particulars in the Solar, Starry and Mundane System*. [Kart] [File:1794 Samuel Dunn Wall Map of the World in Hemispheres - Geographicus - World2-dunn-1794.jpg - Wikimedia Commons](#)

*Den franske revolusjon*

Antoine-François Callet (1789). *Louis XVI, King of France and Navarre, wearing his grand royal costume in 1779* [Maleri]. [File:Antoine-François Callet - Louis XVI, roi de France et de Navarre \(1754-1793\), revêtu du grand costume royal en 1779 - Google Art Project.jpg - Wikimedia Commons](#)

Anonym (14 Juli 1789). *Prise de la Bastille et arrestation du gouverneur M. de Launay, le 14 juillet 1789* [Maleri]. [File:Anonymous - Prise de la Bastille.jpg - Wikimedia Commons](#)

Charles Thévenin (1792). *La fête de la Fédération, le 14 juillet 1790, au Champ-de-Mars, actuel 7ème arrondissement* [Maleri]. [File:CharlesThevenin-FeteDeLaFederation.JPG - Wikimedia Commons](#)

Anicet Charles Gabriel Lemonnier (1812). *Salon de Madame Geoffrin* [Maleri]. [File:Salon de Madame Geoffrin.jpg - Wikimedia Commons](#)

Pierre Patel (1668). *View of the Château de Versailles and the gardens from the Avenue de Paris in 1668* [Maleri]. [File:Chateau de Versailles 1668 Pierre Patel.jpg - Wikipedia](#)

Anonym (1 May 1789). *The Third Estate carrying the Clergy and the Nobility on its back* [Karikatur]. [File:Les3ordresV3.jpg - Wikimedia Commons](#)

Isidore-Stanislaus Helman and Charles Monnet (5 May 1789). *The opening of the Estates General May 5, 1789 in the Salle des Menus Plaisirs in Versailles*. [File:Estatesgeneral.jpg - Wikimedia Commons](#)

Jacques-Louis David (1790). *Le Serment du Jeu de paume* [Maleri]. [File:Serment du Jeu de Paume - Jacques-Louis David.jpg - Wikimedia Commons](#)

Jean-Pierre Houël (14 July 1789). *Prise de la Bastille* [Maleri]. [File:Prise de la Bastille.jpg - Wikimedia Commons](#)

Anonym (1740 until 1789). *Portrait présumé de Bernard Jourdan, marquis de Launay (1740-14 juillet 1789), gouverneur de la Bastille* [Maleri]. [File:Portrait présumé de Bernard Jourdan, marquis de Launay \(1740-14 juillet 1789\), gouverneur de la Bastille 01.jpg - Wikimedia Commons](#)

Nathaniel Currier (1848). *The burning of the throne of king Louis Philippe during the French revolution of 1848* [Maleri]. [File:The burning of the throne of king Louis Philippe during the French revolution of 1848, Paris 25th February 1848.jpg - Wikimedia Commons](#)

Eugène Delacroix (1830). *La Liberté guidant le peuple* [Maleri]. [File:Eugène Delacroix - Le 28 Juillet. La Liberté guidant le peuple.jpg - Wikimedia Commons](#)

François Barrillot (1849). *La Trinité humaine, liberté, égalité, fraternité*. [File:Barrillot - La Trinité humaine, liberté, égalité, fraternité, 1849 divu p75.jpg - Wikimedia Commons](#)

Procès verbal de la prestation du serment du Jeu de Paume (Page de signatures) (1789). [File:Procès verbal de la prestation du serment du Jeu de Paume Page de signatures - Archives Nationales - AE-I-5.jpg - Wikimedia Commons](#)

Auguste Couder (1892-94). *Ouverture des États généraux à Versailles aux Menus-Plaisirs le 5 mai 1789* [Maleri]. [File:Ouverture des États généraux à Versailles aux Menus-Plaisirs.jpg - Wikimedia Commons](#)

Pierre-Claude Gautherot (1808). *Napoleon Addressing the 2nd Corps of his Army at the Bridge over the Lech at Augsburg, Germany, on October 12, 1805* [Maleri]. [File:Napoleon Addressing the 2nd Corps of his Army at the Bridge over the Lech at Augsburg, Germany, on October 12, 1805 \(Claude Gautherot\).jpg - Wikimedia Commons](#)

Museum of the French Revolution (2019). *Estampe d'une double guillotine, musée de la Révolution française*. [File:Guillotine, Musée de la Révolution française.jpg - Wikimedia Commons](#)

*Menneskerettigheter*

Estampe Déclaration des droits de l'Homme et du citoyen (1789). Musée de la Révolution française. [File:Déclaration des droits de l'Homme - Musée de la Révolution française.jpg - Wikimedia Commons](#)

Second Continental Congress; reproduction: William Stone (4 July 1776). *American declaration of independence*. [File:United States Declaration of Independence.jpg - Wikimedia Commons](#)

Jean-Jacques-François Le Barbier (1789). *Déclaration des droits de l'homme et du citoyen* [Maleri]. [File:Declaration of the Rights of Man and of the Citizen in 1789.jpg - Wikimedia Commons](#)

Norge 1814. 17. Mai Grunnloven side 35 (17.mai 1814). [File:Norge 1814. 17. mai-grunnloven-035.jpg - Wikimedia Commons](#)

Flag of the United Nations (1952). [File:Flag of the United Nations.svg - Wikimedia Commons](#)

FDR Presidential Library & Museum. *Eleanor Roosevelt holding poster of the Universal Declaration of Human Rights (in English), Lake Success, New York. November 1949* [Fotografi]. [File:Eleanor Roosevelt UDHR.jpg - Wikimedia Commons](#)

Oppslagsverk:

Jusleksikon: [Jusleksikon.no - Juridisk leksikon på nett](#)

Store Norske leksikon: [Store norske leksikon \(snl.no\)](http://snl.no)

Det norske akademis ordbok: [NAOB](#)

## Medvirkende:

---

Manus og oppgaver: Ragnhild Sveli

Øversettelse fra norsk til norsk tegnspråk: Unni Helland og Line Beate Tveit

Tegnspråklig formidler: Trude Lillegjære og Unni Helland

Norsk tale: Lisa Ødemotland

Undertekst: Biovisjon

Illustratør: Adrian Gilbu

Webutvikling: Henning Andersen Ervik

Postproduksjon video, grafikk og lyd: Petter Schanke Olsen

Prosjektleder: Ragnhild Sveli

Faginnhold er oppdatert og redigert fritt etter læremidlet Demokrati (2007) hvor Ivar Kimo var fagansvarlig.

